

QUÈ ÉS L'ANY LITÚRGIC

Quaresma

lb¹

dossiers **CPL**
editorial

**QUÈ CELEBREM
PER NADAL**

Joan Llopis

En tot el món cristià –i en bona part també del que no ho és– la festa de Nadal és la que se celebra amb més alegria i amb més manifestacions populars. Fins al punt que a tot arreu es crea un ambient propi i específic que envaeix no solament les esglésies, sinó també les llars, els carrers i els mitjans de comunicació.

Preparada per les setmanes d'Advent –que tenen també una repercussió ciutadana i comercial–, la festa de Nadal esclata amb tota la seva càrrega d'emotivitat la nit del 24 de desembre, brilla durant el dia 25, es completa amb la celebració del Cap d'Any, es prolonga fins al 6 de gener, festa de l'Epifania o dels Reis, i, en certa manera, persisteix fins a la Candelera, el 2 de febrer.

Si preguntem què celebrem al llarg de totes aquestes festes, gairebé tothom contestarà que es tracta de commemorar el naixement de Jesús i un seguit d'esdeveniments relacionats amb aquest fet. Però, per poc observadors que siguem, advertirem que hi ha diversos nivells en les celebracions nadalenes:

- hi ha un Nadal clarament i explícitament cristià, que és el que s'esforcen a viure els creients conscients i convençuts;
- hi ha un Nadal més aviat familiar i humà que, sense negar explícitament les seves arrels cristianes, celebren els que podríem anomenar “cristians sociològics”,
- i hi ha –¿per què negar-ho?– la possibilitat d'un Nadal pagà o postcristià, viscut conscientment així, és a dir, sense cap referència explícita a la fe cristiana.

Ens trobem, doncs, davant d'una situació de pluralisme, en què el Nadal és una festa acceptada per gairebé tothom, però viscuda des d'actituds humanes i espirituals diferents.

És molt important que els qui volem ser cristians conscients tinguem ben clar quin és l'objecte propi de les festes de Nadal. Per tal que, sense negar el sentit que puguin tenir les altres dimensions, les celebracions nadalenques esdevinguin per a nosaltres una ocasió immillorable de viure amb intensitat la nostra fe i de donar-ne testimoni davant de tothom.

¿Què és, doncs, el que celebrem els cristians per Nadal?

1. L'ALTRE POL DE L'ANY LITÚRGIC

Les *Normes universals sobre l'any litúrgic* que el papa Pau VI va aprovar l'any 1969 descriuen així el temps de Nadal:

Després de la celebració anual del misteri pasqual, l'Església res no té en major estima que la celebració de la memòria del Naixement del Senyor i de les seves primeres manifestacions: això té lloc al temps de Nadal.

El temps de Nadal va de les primeres vespres de Nadal fins al diumenge després de l'Epifania, o sigui, el que s'escau després del 6 de gener, inclusivament.

La missa de la Vigília de Nadal se celebra el vespre del dia 24 de desembre, ja sigui abans, ja després de les primeres vespres.

Hom pot celebrar tres misses el dia de Nadal, conforme a l'antiga tradició romana, és a dir, a mitjanit, a l'aurora i al dia.

Nadal té la seva octava, ordenada d'aquesta manera:

- a) El diumenge dins l'octava –i, si no n'hi ha, el 30 de desembre– té lloc la festa de la Sagrada Família de Jesús, Maria i Josep.
- b) El 26 de desembre hi ha la festa de sant Esteve, el primer màrtir.
- c) El 27 de desembre és la festa de sant Joan, apòstol i evangelista.
- d) El 28 de desembre, la dels sants Innocents.
- e) Els dies 29, 30 i 31 són de dins l'octava.
- f) El dia 1 de gener, l'octava de Nadal, se celebra la solemnitat de Santa Maria Mare de Déu, en la qual l'Església commemorava també la imposició del Nom de Jesús (ara ho fa el dia 3 de gener).

El diumenge que s'escau dels dies 2 al 5 de gener, inclusivament, és el diumenge II després de Nadal.

L'Epifania del Senyor té la seva celebració del dia 6 de gener, si no és que, als llocs que no sigui festa de precepte, li sigui assignat el diumenge que s'escaigui del dia 2 al dia 8 de gener.

El diumenge que segueix el dia 6 de gener se celebrarà la festa del Baptisme del Senyor.

Aquesta descripció mostra, per un cantó, que el temps de Nadal ocupa el segon lloc d'importància en el conjunt de l'any litúrgic, després de les celebracions pasquals, i, per l'altre cantó, que la seva organització ofereix una certa complexitat, amb un seguit de solemnitats del Senyor i de festes dels sants, que en fan difícil copsar l'objecte precís de celebració.

En comparació amb el pol central de l'any litúrgic, constituït per la celebració de la Pasqua, aquest altre pol representat per la festa de Nadal ofereix una particularitat notable: la seva datació segueix el calendari solar, escaient-se sempre el mateix dia del mes, el 25 de desembre, independentment del dia de la setmana. Mentre que la solemnitat de la Pasqua depèn del calendari lunar i s'escau en un dia variable del mes –que pot anar del 22 de març al 25 d'abril, segons quan sigui la primera lluna plena de primavera– però sempre el mateix dia de la setmana, el diumenge.

Entre altres coses, això vol dir que l'origen i l'organització del temps de Nadal és independent dels de la Pasqua. Però no fora bo que aquests dos pols de l'any litúrgic es veiessin com dues coses separades, perquè la dinàmica de l'Any del Senyor tendeix més aviat a posar-los en relació íntima. Així ho expressa el número 102 de la constitució sobre la Litúrgia del Concili Vaticà II en insistir en el caràcter unitari de l'any litúrgic, el qual, centrat en la Pasqua, “la més gran de les solemnitats, desplega tot el misteri de Crist en el cicle de l'any, des de l'Encarnació i el Nadal fins a l'Ascensió, la Pentecosta i l'espera de la benaurada esperança i de la vinguda del Senyor”.

2. DE LA FESTA PAGANA AL NADAL CRISTIÀ

Quan volem esbrinar els orígens de la festa de Nadal, ens trobem amb una sorpresa: a desgrat que actualment tingui tanta importància, hem de reconèixer que va ser ignorada pels cristians dels tres primers segles.

En els primers segles, l'única cosa que celebraven els cristians era la mort i resurrecció de Crist, el “misteri pasqual”, fonamentalment cada primer dia de la setmana, és a dir, el diumenge, i, d'una manera més específica un cop l'any, per Pasqua. Per a ells, al començament, no tenia gaire interès la commemoració del naixement de Jesús, entre altres coses, potser, perquè ningú no sabia la data exacta en què va tenir lloc. Però aviat es van adonar que la vinguda de Crist al món mereixia també una celebració festiva, ja que, si bé

l'acte redemptor decisiu va ser acomplert en la mort i resurrecció, la primera aparició de Jesús al món també calia considerar-se un esdeveniment salvador de primer ordre.

La introducció d'una festa especial en memòria del naixement de Crist es va produir d'una manera diferent a Orient i a Occident. Però, en tots dos casos, la fixació de la data va estar relacionada amb l'existència d'unes festes paganes en honor del Sol i de la llum.

El 6 de gener, a l'Orient

Van ser els cristians d'Orient els qui van començar a meditar sobre el misteri de la manifestació de Déu en la humanitat de Crist.

Hi havia dues maneres de representar-se aquest esdeveniment: una –que més tard es va considerar errònia– deia que el Verb es va unir a la humanitat de Crist únicament en el moment del baptisme, quan el Pare va proclamar: “Tu ets el meu Fill, l'estimat”; l'altra –l'ortodoxa– afirmava que el Verb de Déu (la Paraula de Déu, el Fill) va entrar al món des del moment mateix del naixement de Jesús.

Sembla que els primers que van instituir una festa en memòria del baptisme de Crist van ser, ja al segle II, els deixebles de Basílides, un gnòstic d'Alexandria, festa que van anomenar Epifania, que vol dir “manifestació” en grec, i que van situar el dia 6 de gener.

En aquesta datació hi van influir algunes celebracions paganes: el 6 de gener hi havia una festa en honor de Dionís, relacionada amb l'allargament de la llum solar; també s'hi celebrava el naixement d'Eó, nascut de la verge Coré, i aquest dia estava consagrat a Osiris, i els egipcis creien que la nit del 5 al 6 de gener les aigües del Nil rebien un poder miraculós especial. La festa del baptisme, celebrada primer pels herètics, va ser després acceptada per l'Església oficial de l'Orient. Però ajuntant-hi també la commemoració del naixement de Jesús, de manera que la festa de l'Epifania reunia les dues celebracions: la nit del 5 al 6 de gener es dedicava a celebrar el naixement de Crist, i el dia 6, el seu baptisme.

Posteriorment s'hi van afegir altres elements: a més de commemorar la “manifestació” de Jesús en el seu naixement i el seu baptisme, se celebrava la seva manifestació a través dels miracles o signes: el canvi de l'aigua en vi a les noces de Canà i la multiplicació dels pans; també s'hi va afegir la manifestació de l'estel als mags d'Orient.

El 25 de desembre, a l'Occident

El primer testimoni que tenim, a Occident, de la festa del naixement de Crist fixada el 25 de desembre, és el Calendari anomenat filocalià, escrit l'any 354. Després de la llista dels dies de la mort dels bisbes de Roma, hi ha la de les dates de les commemoracions dels principals màrtirs, que porta aquest encapçalament: “25 de desembre: nasqué Crist a Betlem de Judà”.

Dues circumstàncies van determinar la instauració d'aquesta festa especial dedicada al naixement de Crist. Primera: el desenvolupament del dogma cristològic; segona: el fet que en el món pagà el 25 de desembre era celebrat com un dia de festa especialment important en honor del *Natalis Solis invicti*, el Naixement del Sol victoriós, i l'interès que va tenir l'emperador Constanti a unir el culte solar amb el culte cristià.

Pel que fa a la *primera circumstància*, cal tenir en compte que l'any 325 el Concili de Nicea havia afirmat solemnement que, des del mateix moment de la concepció i el naixement de Jesús, el Verb de Déu s'havia unit a la humanitat de Crist i, per tant, no tenien raó els qui afirmaven que la divinització de Jesús va tenir lloc en el moment del baptisme. Per això, celebrar en una mateixa festa el naixement i el baptisme semblava contribuir a la confusió i era molt millor instaurar una celebració exclusiva del naixement de Crist en què es festegés la plena “manifestació” de la divinitat en la humanitat de Jesús.

Quant a la *segona circumstància*, tant en la forma del culte de Mitra, d'origen oriental, com en la de la celebració del “Sol victoriós”, el 25 de desembre, que coincideix amb el solstici d'hivern –quan els dies es tornen a allargar–, era una festa molt arrelada en els costums populars, de manera que els mateixos cristians se sentien inclinats a celebrar-la. Després d'uns intents infructuosos de combatre-la, els pastors de l'Església es van inclinar per cristianitzar-la, veient que podia ser providencial la circumstància que una festa originàriament destinada a celebrar el “naixement” del Sol material fos convertida en una celebració del “naixement” de Jesucrist, el Sol espiritual. D'aquesta manera, sense canviar-ne ni tan sols el nom (*Natalis* = Nadal), el 25 de desembre va esdevenir una festa cristiana.

No obstant això, tenim un seguit de dades que ens fan veure com n'era de difícil eradicar del poble cristià els antics costums vinculats al culte del Sol. Sant Agustí exhortava els cristians a no adorar el Sol el dia 25 de desembre, tal com ho feien els pagans. I el papa sant Lleó el Gran, en un sermó pronun-

ciat l'any 441, blaslava els cristians que el dia de Nadal celebraven el naixement del Sol en lloc del de Crist: "El temptador s'esforça a malejar l'alegria de la festa d'avui, enganyant amb fal·làcies verinoses algunes ànimes senzilles i fent-los creure que el sentit de la festa d'avui no és tant el de la commemoració del naixement del Crist, sinó més aviat el d'un nou i gloriós, diuen ells, naixement del Sol. Lluny de tota ànima cristiana aquesta mena de supersticions! Hi ha una distància infinita entre l'etern i el temporal, entre l'esperit i la matèria, entre el Creador i la creatura. Encara que el Sol posseeixi una bellesa admirable, no per això ha de ser adorat com un déu".

No hi ha dubte que, en la instauració del Nadal cristià, hi va tenir un paper destacat la voluntat sincretista de l'emperador Constantí, el qual, amb intencionalitat política i religiosa alhora, va voler unir el culte solar amb el cristià. De la mateixa manera que l'any 321 Constantí va establir el diumenge –dia del Sol entre els pagans– com a dia de repòs obligatori, facilitant així la reunió dels cristians per a l'eucaristia, més endavant, sota l'influx del mateix Constantí, el 25 de desembre –festa del naixement del Sol– es va convertir en la festa del naixement del Sol-Crist. Així com es va establir una relació entre la resurrecció de Crist i el "dia del Sol", se'n va instaurar una altra entre el naixement de Crist i el dia de la "festa del naixement del Sol". D'aquesta manera, Nadal es va distingir d'una altra festa cristiana, la del baptisme de Crist, però va quedar molt influïda per una festa pagana, sobretot pel que fa als costums populars.

Tanmateix, la idea que Crist és la Llum del món que brilla enmig de les tenebres no depèn de la festa del 25 de desembre: ja hi era en la festa del 6 de gener i podem dir que existia a l'interior del cristianisme amb independència de l'influx de qualsevol festa d'origen pagà.

Els costums populars i familiars que envolten Nadal i Epifania –pessebre, arbre, tió, Pastorets, cavalcades, regals– no han de banalitzar la festa, sinó fer-la més humana, alegre i cordial

3. DUES FESTES AMB EL MATEIX CONTINGUT: LA MANIFESTACIÓ DEL SENYOR

Entre l'Orient cristià i l'Occident es va produir un intercanvi de les dues festes del 25 de desembre i del 6 de gener. Orient va acceptar la data del 25 de desembre per a celebrar específicament el naixement de Crist, sense deixar de commemorar aquest fet en la festa de l'Epifania, i Occident va

rebre la festa del 6 de gener, primer amb tota la seva complexitat, però, en prendre molta força la de Nadal, la del 6 de gener es va anar centrant en la commemoració dels Mags o Reis d'Orient, únic aspecte que va aconseguir de fer-se veritablement popular. Tanmateix, els textos de la litúrgia romana de l'Epifania al·ludeixen a tots els aspectes variats de la festa, com aquestes antífones tan explícites de laudes i vespres de la solemnitat:

Laudes: Avui l'Església s'ha unit al seu Espòs celestial, perquè Crist, al Jordà, l'ha rentada dels pecats; els mags s'apressen amb dons cap a les noces del Rei; i els comensals s'alegren de l'aigua convertida en vi, al·leluia.

Vespres: Celebrem un dia santificat per tres miracles: avui, l'estel va guiar els mags al pessebre; avui, a les noces, l'aigua fou convertida en vi; avui, Crist, per salvar-nos, volgué ser batejat per Joan en el Jordà, al·leluia.

Si bé es mira, encara que Nadal i Epifania siguin dues festes diferents, en el fons celebren la mateixa realitat profunda: la manifestació de l'amor de Déu a la humanitat en Jesucrist, Déu veritable i home veritable. Si Nadal subratlla la visió de la humanitat de Crist, l'Epifania en mostra més l'aspecte diví.

Però cal insistir en la necessitat d'una perspectiva unitària: el que celebrem és l'encarnació del Verb, de la Paraula de Déu, la presència del Senyor entre nosaltres. No pas una presència invisible sinó visible i corporal, segons les vigoroses frases de la primera carta de Joan: "Us anunciem allò que existia des del principi, allò que hem sentit, que hem vist amb els nostres ulls, que hem contermplat, que hem tocat amb les nostres mans. Us parlem del qui és la Paraula de la vida, ja que la vida s'ha manifestat: nosaltres l'hem vist i en donem testimoni, i us anunciem el qui és la vida eterna, que estava amb el Pare i se'ns ha manifestat" (1 Joan 1,1-2).

Les misses de Nadal

La solemnitat de Nadal gaudeix de quatre formularis diferents de misses, el primer per a la vigília, i els altres tres per a les misses de mitjanit, de l'alba i del dia, d'acord amb una antiga tradició romana. Encara que, per raons pastorals, aquests formularis es puguin fer servir indistintament, resulten molt més expressius quan, com passa a les catedrals i als monestirs, les celebracions corresponen als diversos moments esmentats. Això val especialment per a la solemne missa de mitjanit –anomenada "Missa del gall", per la seva proximitat horària al cant del gall anunciador de l'alba–, que a tot arreu

conserva encara un gran favor popular, essent una de les celebracions més concorregudes de l'any, amb tot un seguit d'elements característics: cants de Nadal, adoració de la imatge del Nen Jesús, instal·lació del pessebre.

Les lectures bíbliques d'aquestes misses són les mateixes cada any, sigui quin sigui el cicle corresponent: A, B o C.

En la *missa vespertina* de la vigília, es proclama la profecia d'Isaïes (62,1-15) que assegura que "el Senyor estimarà" el poble escollit, el fragment dels Fets dels Apòstols (13,16-17.22-25) que relata el testimoni que sant Pau va donar de Crist, el fill de David, a la sinagoga d'Antioquia de Pisídia, i l'evangeli de Mateu (1,1-25) que conté la genealogia de Jesús i el relat del seu naixement virginal.

La *missa de mitjanit* conté aquestes lectures: l'anunci alegre del profeta Isaïes (9,1-6) que "ens ha nascut un noi, ens ha estat donat un fill", l'afirmació de sant Pau en la seva carta a Titus (2,11-14) que "s'ha manifestat l'amor de Déu, que vol salvar tots els homes", i l' emotiu relat del naixement de Jesús a Betlem segons l'evangeli de sant Lluç (2,1-14), amb el missatge que els àngels adrecen als pastors: "Avui, a la ciutat de David, us ha nascut un salvador, que és el Messies, el Senyor".

La *missa de l'alba* torna fer servir els mateixos autors bíblics: Isaïes (62,11-12) ens assegura que "el Salvador ja és aquí", la carta de sant Pau a Titus (3,4-7) ens diu que, amb la vinguda de Crist, "s'ha revelat la bondat de Déu, salvador nostre", i l'evangelista Lluç (2,15-20) es complau a mostrar que els primers que van adonar-se de la importància del naixement de Jesús van ser uns senzills pastors de la contrada de Betlem.

Finalment, la *missa del dia* ofereix unes lectures amb un gran contingut teològic: Isaïes (52,7-10) presenta l'abast universal de la salvació de Déu, la carta als cristians Hebreus (1,1-6) veu la vinguda de Crist com la culminació de totes les revelacions divines anteriors, i el pròleg de l'evangeli de Joan (1,1-18), després d'endinsar-se en les profunditats de la divinitat, descriu el gran misteri de l'encarnació: "El qui és la Paraula es va fer home i plantà entre nosaltres el seu tabernacle, i hem contemplat la seva glòria, que li pertoca com a Fill únic del Pare, ple de gràcia i de veritat".

Pel que fa als textos de les oracions, mostren clarament que la celebració del Nadal no és solament record d'un fet passat sinó actualització d'una realitat que sempre és nova: la possibilitat que tenim els homes i les dones de connectar amb Déu mateix a través de les realitats humanes. Els prefacis propis del temps de Nadal diuen coses com aquestes:

Pel misteri del Verb fet home, una nova llum de la vostra glòria ha il·luminat els ulls de la nostra ànima. Així, tot coneixent Déu d'una forma visible, som atrets a l'amor dels béns invisibles. (Prefaci I)

Crist Senyor nostre, essent invisible com a Déu, aparegué visible com a home en el misteri de Nadal, i, engendrat abans dels segles, ha entrat en la nostra història, a fi d'aixecar en ell el que havia caigut, de renovar l'univers, i de retornar l'home perdut al Regne del cel. (Prefaci II)

Per Crist s'ha fet visible la vostra aliança amb els homes, perquè, quan el vostre Fill assumeix la nostra fragilitat, la naturalesa humana rep una incomparable noblesa i nosaltres compartim la seva vida immortal. (Prefaci III)

L'oració sobre les ofrenes de la missa del gall parla d'un "intercanvi" entre Déu i els homes:

Accepteu, Senyor, les ofrenes que us presentem en aquesta nit de Nadal; per aquest intercanvi de dons configureu-nos a la divinitat d'aquell en qui la nostra naturalesa queda configurada a la vostra.

I l'oració col·lecta de la missa del dia de Nadal expressa la mateixa idea:

Oh Déu, que d'una manera admirable creàreu la dignitat de la naturalesa humana i d'una manera encara més admirable l'heu restaurada. Feu que participem de la divinitat d'aquell que es dignà a compartir la nostra condició humana.

Una octava variada

Actualment, només dues solemnitats litúrgiques tenen octava, és a dir, la prolongació de la seva celebració durant tota una setmana: Pasqua i Nadal. Però, així com l'octava de Pasqua manté una uniformitat temàtica, la de Nadal ofereix una gran varietat, en dedicar els tres primers dies a festejar uns sants que, llevat dels Innocents, no tenen una relació evident amb els fets que van envoltar el naixement de Jesús. Hi podem veure una mena de comitiva del Fill de Déu fet carn i aparegut en aquest món i, de fet, antigament es parlava de tots aquests personatges com dels *comites Christi*, els companys i testimonis de Crist acabat de néixer.

Així, el dia 26 de desembre és la festa de sant Esteve, anomenat el protomàrtir, és a dir, el primer que va donar testimoniatge de Crist amb el vessament de la seva sang, acompanyat d'aquestes paraules: "Veig obert el cel, i el Fill de l'home ferm a la dreta de Déu", fet recordat en la primera lectura de la missa,

treta del llibre dels Fets dels Apòstols (6,8-10; 7,54-59); a molts llocs aquest dia és festiu, laboralment parlant, com a “segon dia de Nadal”.

El *dia 27* és la festa de sant Joan, apòstol i evangelista, un altre testimoni de Crist, a través del qual, com diu la col·lecta de la missa, Déu “ens ha revelat els secrets del seu Verb”.

I el *dia 28* es dedica a la memòria dels sants Innocents, que, com diu bellament la primera oració de la missa, “han proclamat la glòria de Déu, no parlant, sinó morint”, essent de debò els primers màrtirs, si bé inconscients, de Crist.

Una altra festa és la de la Sagrada Família, que se celebra el diumenge que s'escau dintre de l'octava de Nadal i, si no n'hi ha cap, el dia 30 de desembre: es tracta d'una festa establerta a principis del segle XX, amb un rerefons ideològic de caire conservador, però que actualment es pot viure plenament inserida en el misteri de Nadal: la Paraula de Déu va néixer i es va fer plenament home en el marc d'una família com les altres i així va convertir aquesta realitat entranyable en mitjà de salvació.

Finalment, el dia *1 de gener* té diversos pols d'atenció: és, en primer lloc, el dia que clou l'octava de Nadal i, per tant, celebra la plenitud de la commemoració del naixement de Crist. En segon lloc, així com abans s'anomenava la festa de la Circumcisió del Senyor –ja que en l'evangeli de la missa es narra aquest fet– actualment ha recuperat el sentit primitiu de solemnitat de Santa Maria, Mare de Déu, una de les festes marianes més antigues de la litúrgia romana, en què se subratlla la maternitat de Maria, tal com ho expressen les oracions de la missa, en especial la col·lecta:

Oh Déu, per la virginitat fecunda de Maria, heu donat un salvador al llinatge humà. Feu que experimentem la seva intercessió, ja que per ella hem merescut de rebre el vostre Fill, l'autor de la vida.

No es pot oblidar que l'octava de Nadal coincideix, en la majoria de països, amb el Cap d'Any o inici de l'any civil, i amb la Diada de la Pau. Tot això influeix també en el sentit de la solemnitat cristiana. També hi és present el record de la imposició del Nom de Jesús: en parla l'evangeli de la missa, i la primera lectura, treta del llibre dels Nombres (6,22-27), al·ludeix al Nom diví que és invocat a favor del poble.

L'Epifania, una festa polièdrica

Si el dia 1 de gener conté diversos objectes de celebració, una cosa semblant passa amb la solemnitat de l'Epifania que s'escau el dia 6 de gener, o bé, als llocs on no sigui festa de precepte, el diumenge que hi hagi entre el 2 i el 8. Com hem dit abans, a l'Orient l'Epifania va ser la primera festa dedicada al naixement de Crist, però ajuntant-hi la commemoració de tot un seguit d'altres manifestacions del Senyor: als mags, a la multitud congregada en el moment del seu baptisme en el Jordà, i als participants en la festa de noces de Canà. En passar a l'Occident, l'Epifania es va dedicar sobretot a l'adoració dels mags (i és aquest l'aspecte que sobresurt avui també, fins i tot, en alguns països, en la dimensió popular de les cavalcades i els regals de Reis), com es veu en l'evangeli de sant Mateu (2,1-12) que es proclama a la missa, però sense oblidar del tot els altres aspectes, ben presents en antífones i himnes de la Litúrgia de les Hores. De tota manera, el Baptisme del Senyor és commemorat d'una manera especial el diumenge posterior al 6 de gener i el miracle de les noces de Canà apareix en l'evangeli del diumenge següent –el segon de durant l'any– els anys corresponents al cicle C.

Epifania ens fa veure a plena llum el contingut del missatge nadalenc. Si Nadal anuncia que és arribada l'hora del nostre total alliberament i de la nostra pau, Epifania ens mostra que el nostre alliberador i salvador Jesús és Déu. La triple manifestació als mags, al Jordà i a Canà és una triple afirmació de la divinitat de l'home Jesús, nat a Betlem, predicador de multituds, obrador de prodigis. Un tret característic de l'Epifania és la dimensió universal de la seva crida. L'anunci de l'alliberament no es fa només als membres d'un poble, per més que sigui l'escollit. La Bona Nova de la llibertat i de la pau s'adreça a tots els pobles sense exclusió de cap mena. "Oh Déu, que amb el guiatge d'una estrella heu revelat el vostre Unigènit als pobles no creients", diem en la col·lecta de la missa. La lectura profètica d'Isaïes (60,1-6) subratlla la universalitat efectiva dels qui s'apleguen a Jerusalem, la ciutat-símbol del reialme de Déu. I sant Pau, en la segona lectura, tret de la seva carta als Efesis (3,2-3a.5-6), diu que aquest és tot el secret del disseny diví revelat en l'Epifania: "Des d'ara, per l'evangeli, tots els pobles, en Jesucrist, tenen part en la mateixa herència, formen un mateix cos i comparteixen la mateixa promesa".

La Candelera

Encara que se situa ja fora del temps de Nadal, la festa del 2 de febrer, anomenada popularment la Candelera, pertany al cicle de les festes nadalenes. És una festa del Senyor i, al mateix temps, de la seva Mare, la Verge Maria: està dedicada a la Presentació de Jesús al temple, però s'hi recorda també la Purificació de la Mare de Déu, tal com apareix en l'evangeli de sant Lluc (2,22-40). A l'Orient, d'on és originària la festa, se l'anomena *Hypapante*, mot grec que significa "encontre", perquè recorda el trobament dels pietosos ancians Simeó i Anna amb Jesús, en qui veuen el Messies i el proclamen "llum de les nacions i glòria d'Israel". Per això, el sentit de la festa s'ha de veure en relació a l'Epifania: es tracta de contemplar una altra manifestació de Crist. Si amb els ulls corporals només veuen la feblesa d'un nen petit, amb els ulls de la fe contemplen l'aparició de la força de Déu; si amb les mans toquen i sospesen un cos infantil, amb l'esperit palpen la redempció i la misericòrdia esperades.

Una característica especial d'aquesta festa és la benedicció i processó de les candeles amb què s'inicia la missa. Aquestes candeles ens recorden el misteri de la il·luminació interior. I la seva llum és també símbol del mateix Crist: llum del món que il·lumina tota persona humana amb la seva vinguda i aparició a la terra. La Candelera acaba de fer-nos adonar de tot allò que celebrem per Nadal.

4. EL MISSATGE DELS EVANGELIS DE LA INFÀNCIA DE JESÚS

Durant el temps de Nadal i Epifania llegim un seguit de fragments dels evangelis de Mateu i Lluc que ens parlen del naixement i la infantesa de Jesús (els evangelis de Marc i de Joan no en diuen res) i que ho fan amb unes descripcions plenes de fets meravellosos: aparicions d'àngels, senyals del cel, somnis premonitoris. La crítica històrica posa en dubte l'exactitud d'alguns dels esdeveniments relatats, com l'empadronament decretat per Cèsar August, la vinguda dels mags, la matança dels innocents, la fugida a Egipte.

Cal tenir present que la intenció primera de totes aquestes narracions no és pas la de fer una crònica estrictament històrica en tots els seus detalls, sinó la de comunicar un missatge. En el gènere literari propi dels evangelis de la infància s'hi barregen elements i personatges històrics i altres que són més aviat simbòlics. Però entre tots plegats ens transmeten una veritat que només es pot copsar amb els ulls de la fe: en Jesús, Déu veritable i home

veritable, tota la humanitat té accés a la salvació. Com diu el *Catecisme holandès*, “la primera proclamació que es fa del missatge evangèlic no es refereix al naixement i infantesa de Jesús, ni tan sols al curs de la seva vida, sinó al punt més alt de la seva existència: la mort i la resurrecció. Més endavant, la seva vida i les seves paraules formen part també de la predicació i quan, després, és narrada la seva infantesa, no es fa amb la intenció de recollir materials per a una ‘vida de Jesús’ de cara a satisfer la curiositat. L’evangeli de la infantesa, naturalment, no va ser compost sense l’ajut dels records històrics. Però la seva intenció més profunda és d’exposar als homes que creien que ell vivia –i que ho experimentaven en la vida i la pregària– la significació més profunda de la seva vinguda: que Déu començava a complir les seves promeses, que la llum dissipava les tenebres. L’evangeli de la infantesa és justament això: evangeli, anunci joiós”.